

A Mézes gondolatok című időszaki kiállítás részletes ismertetője

NKA pályázati azonosító: 204106/02182

A kiállítás helyszíne: Helytörténeti Múzeum, Kunszentmárton
5440 Kunszentmárton Kerületiház u. 8.

A kiállítás időtartama: 2018. február 8. – 2018. május 19.

A kiállítás ismertetője:

FOLYOSÓ

1. tábló Bevezető

A méz, mint az édes íz alapvető hordozója már a kezdetek óta jelen van az emberiség történetében. Az apró repülő rovarok évezredek óta édesítik meg életünket és óvják egészségünket a természet nagylelkűsége által rájuk ruházott képességeik révén. Korai elődeink, az erdőben élelem után kutatva egyszerű rablókként vették el a mézet apró tulajdonosaiktól.

A mézelvétel és a méhtartás kifinomultabb módjai nem tekintenek vissza nagy múltra. A méhek háziiasításáról csupán a középkor óta beszélhetünk a magyar történelemben, amely összefügg a méhek által előállított termékek egyre szélesebb körű felhasználásával és az erre mutató igények növekedésével.

A méhek és az emberek kapcsolatát a velük foglalkozó specialisták, a méhészek – a méznyerés specialistái – tevékenységén keresztül lehet a legjobban bemutatni, hiszen egy átlagember csak a természetben vagy a kertben találkozhat a szorgosan gyűjtögető apró rovarokkal. A méhészet hosszú fejlődésen ment keresztül, mely során az ember és a méhek kapcsolata is folyamatosan változott. A méhészeti technológiák lassú fejlődése a méznyerés állapotbarát korszakát hozta magával. Az elhivatott méhészek és az általuk alapított egyesületek már a 18. századtól ádáz harcot vívtak a lefojtás barbár méznyerési eljárása ellen, amely a méhek elpusztításával járt.

A lassú fejlődés eredményeként napjainkra az emberek és a méhek kapcsolata új alapokra helyeződött. A méhészek gondos gazdaként ápolják méhállományukat, akik ezt nagy mézhozammal hálálják meg. Tényleg ilyen idillikus a viszony, vagy vannak negatív tendenciák? Vajon mit hoz a közös jövőnk?

Nap mint nap számtalan olyan terméket használunk, amelyben méhek által előállított anyagok találhatóak. Ha a környezeti ártalmak és az emberi tevékenység miatt méhek eltűnnek a földről, vajon tudnánk-e nélkülözni őket? A fontosabb méztípusok és méhtermékek megismerése mindenkinek tanulságos lehet, ezt már csak tetézi a felhasználási területük hihetetlen gazdagsága.

A Mézes gondolatok kiállítás a megismerést és a megértést is segíti, hiszen minél többet tudunk a méhekről, annál jobban szeretjük és óvjuk őket, mint a természet egyensúlyának fontos elemeit, életünk megédesítőit.

I. TEREM

2-3. tábló A méhekről általában

A méhek a hártványsszárnyú rovarok rendjébe tartoznak. Legközelebbi rokonaik a kaparódarazsak. Külön vonalat képviselnek a méhalkatúak (*Apoidea*) főcsaládban, jelenleg az *Anthophila kládba* sorolják őket. Megközelítőleg 20 000 ismert fajuk létezik, habár sokuk nincsen leírva, illetve besorolva. Az Antarktisz kivéve az összes kontinensen előfordulnak.

A méhek ősei a *Crabronidae* családba tartozó darazsak voltak, és ennek megfelelően más rovarokra vadásztak. A ragadozó, húsfogyasztó életmódról feltehetőleg akkor váltottak pollengyűjtésre, amikor viráglátogató, pollenfogyasztó rovarok lettek zsákmányállataik, és a darazsak lárvái a pollennel borított rovarokat fogyasztották el. A legősibb, bizonyítottan méh fosszília egy borostyánba zárt egyed a kréta korból.

A méhek a nektár és a pollen fogyasztására adaptálódtak, ezekből nyerik az energiát és a fehérjéket. A pollenek többségével lárváikat etetik. Táplálékukat a hosszú összetett nyelvükkel, kaparinthatják meg a virágokból.

A méhek kulcsszerepet töltenek be a növények beporzásában, és a virágos növények legfontosabb beporzói közben pollent és nektárt gyűjtenek. A nektárt gyűjtő egyedek is poroznak be növényeket, de a pollent gyűjtők sokkal hatékonyabb beporzók.

Platón, az ókori görög filozófus szerint az ideális társadalom három nagy csoportra osztható: tapasztalt bölcsök irányítják, harcosok védik, a termelőmunkát pedig a dolgozók végzik. A legújabb elemzések szerint az emberiség élelmiszer-termelésének mintegy harmada függ a rovarok beporzó tevékenységétől, nagyrészt a méhekétől.

Amikor a hétköznapi emberek méheket emlegetnek, szinte minden esetben a háziméhe (*Apis mellifera*) gondolnak. A méhek társadalmában, akár csak egy valódi államban mindenkinek megvan a maga feladata. Erről a fajról mindenki tudja, hogy szociális életmódú rovar, kolóniáinak „feje” az anya, akit sok ezer dolgozó vesz körül. Az is közismert, hogy a háziméhek mézet készítenek, és számos más egyéb méhészeti termék is létezik, pl. méhviasz, méhméreg.

A méhállam élén a királynő, vagyis az anya áll. Naponta akár 3000 petét is képes lerakni, amelyekből 21 nap múlva kelnek ki az utódok. A méhanya színe és alakja más, mint a többi méhé, a potroh része hosszabb, hogy könnyebben tudjon a sejtekbe petézni.

A méhek általános testfelépítésére jellemző a „darázsszerű” testalkat, vagyis a két pár hártvány szárny és a torhoz kis nyelecskével (potrohnyél) kapcsolódó potroh. Testük általában dúsán szőrözött, tájékozódásukat pont- és összetett szemük is segíti. Ez utóbbi szervük hétezer apró szemecskéből, ún. facellából áll. Látásuk azonban nem éles, sötétben akár el is tévedhetnek.

Legfontosabb tulajdonságuk, hogy nektárral és virággal táplálkoznak, még hozzá nemcsak a kifejlett állatok, hanem a lárvák is.

A kaptár valóságos szuperorganizmusként működik, a méhcsalád tagjai speciális feladatokat látnak el a kollektív túlélés, tágabban értelmezve a faj fennmaradása érdekében. Mivel a méhek kipusztulását – Albert Einstein szerint – az emberiség csak négy évvel élné túl, az emberi faj megmaradása érdekében is dolgoznak.

Installáció: Kaptár, mézes keretek, fotók virággal cipelő méhekről, Projektoros kivetítés a méhek fejlődéséről

Interaktivitás: Interaktív kaptár, hallgasd meg a méhek hangját (fényérzékelő kapcsolja a hangot), tapasztald meg a kaptár hőjét (kb. 36 C) A méhek nagyon erősek. Gyűjtögetés közben akár saját testsúlyuk felével megegyező mennyiségű nektárral is képesek repülni. Ez

*arányaiban olyan, mintha egy 80 kg-os embernek 40 kg terhet kellene magán cipelnie!
Próbáld ki Te is, hogy mennyire vagy erős!*

Interaktív kaptár és „virágorcipelés” a kiállítás első termében

4. tábló Méhek a népi hitvilágban

A méhekhez a népi hitvilágban számos hiedelem, népszokás párosult. Kelet-Európában a méhek keletkezését Jézus Krisztushoz vagy Szűz Máriához kötötték. A méh negatív párjaként számon tartott légy teremtését a palócok az ördögnek tulajdonították, aki egy méhhez hasonló állatot kívánt alkotni.

A méhész igyekezett minden lehetséges módszert megragadni méheik egészsége és a mézhozam növelése érdekében, ami antibiotikumok és egyéb gyógyszerek híján sokáig babonás cselekedetekben merült ki. Erdélyi vidékeken úgy tartották, ha a méhek farkastorkon vagy csukaállkapcsón keresztül szálltak a kasba, akkor csípősebbek, erősebbek lesznek. Máshol ló koponyát, vagy szarvasagancsot helyeztek a méhesek közelébe, hogy így űzzék el az ártó szellemeket, megőrizték a rajok egészségét. Manapság furcsán hangzik, hogy a nőket sem szívesen engedték a kelencék vagyis méhesek közelébe. Magas vesszőfalakat emeltek, hogy a fehérnép pillantása se érintse őket. E miatt nem csodálkozhatunk, ha a méhészet sokáig tipikus férfiszakma volt.

Érdekes tény, hogy Kunszentmártonban a 18. század végén tanácsi rendeletben tiltották a méhek gyümölcsösök, szőlők közelébe telepítését. Ez abból az országszerte elterjedt tévhitből adódott, hogy a méhek kárt okoznak virágzó gyümölcsfákban, és a szőlőben. Eleink keveset tudtak a biológiáról, ezért nem lehet megvetni őket téves képzeletükért. Szerencsére az efféle babonák hamar idejétmúlttá váltak.

5. tabló Méhek a szimbólumvilágban

A méh azok közé az állatok közé tartozik, amely a világ különböző táján élő emberi közösségek szimbólumrendszerében pozitív előjelet kapott. Ennek sokszínűsége lenyűgöző, megnyilvánulásai a legkülönbözőbb módon érhetőek tetten. A méhek és a kaptár alakja a címerképekben, pénzekben, mondákban, vallásokban, mesékben, szólásokban a gazdagság, szorgalom, összetartás, szervezethez, tisztaság, szűziesség és egészség képviselőiként bukkannak fel. Ebből is látszik, hogy az emberek világszerte nagy tisztelettel tekintettek és tekintenek az apró állatok munkájára.

Az ékesszólásokról nevezetes személyeket „mézajkúnak” nevezték az antikvitásban; a középkorban ezért jelenik meg attribútumként a méhkas Szt. Ambrus, Aranyszájú Szt. János és Clairvaux-i Szt. Bernát ábrázolásain. Szt. Ambrus a méhkas az egyházhoz, a méheket a buzgó keresztényekhez hasonlítja írásaiban.

A méhkas szimbólum számos magyar város címerében, bankok jelképeként, banképületek díszeként is megjelenik.

A csíksomlyói pünkösdi búcsú egyik fő szimbóluma egy ma 20, régebben 50 kg súlyú, díszes kelmével bevont méhkas alakú zászló (labarum), melyet a tanuló ifjúság képviselőiként a legerősebb diák mint zászlót visz és hordoz végig a több óráig tartó körmenet során.

Installáció: üveges vitrin

Kiállított műtárgyak: Különböző országok pénzei, Kunszentmárton és Vidéke Takarékpénztár dokumentumok

Méhek a szimbólumvilágban és népi hitvilágban kiállítási egység vitrinje és tablói

II. Terem

6. tábló A rabló méhészek kora

A méhészet a magyarság legősibb foglalkozásai közé tartozik, amelyet a finnugor eredetű méh, méz, odú szavaink is bizonyítanak. A méhészkedésről a honfoglalás előtti és azt követő időszakból csak kevés forrás áll rendelkezésünkre. Valószínűsíthető, hogy őseink a rabló méhészet, majd a fejlettebb erdei méhészet útján jutottak a méhtermékekhez.

A rabló méhészet már megnevezésében is igen beszédes és utal a mézszerezés módjára. A méh vadász az erdőt járva kereste meg a méhrajok által lakott odúkat, majd a méheket elpusztítva, kifüstölve jutott a mézhez. Ennek a módszernek a továbbfejlesztett változata az erdei méhészkedés, amikor odúkat vájtak ki az erdő bizonyos részein, majd az oda beköltöző méhekhez rendszeresen kijártak. Ebben az esetben már nem pusztították el a teljes állományt, így a hozam hosszú ideig biztosítva volt. *A zsákmányoló méhészet még nem tervszerű, nem tenyésztő tevékenység. A méh vadászok a mezőn gyűjtögető rovarokat méhfogó szaruba gyűjtötték, majd egyesével elengedve, röptüket követve jutottak el az édes zsákmányig. Sokszor megbélyegezték a fájukat, hogy ahhoz többet senki más ne nyúljon.*

7. tábló Méhészet a középkori Magyarországon

A kora középkorban a méz és főleg a viasz egyre szélesebb körű alkalmazása csak folyamatos mézhozammal volt biztosítható, ezért a középkor folyamán a rabló és erdei méhészet helyett, a folyamatos mézhozamot biztosító ház körüli méhészkedés terjedt el. A 11-13. századtól erre utalnak az egyes falunevek: Méhes, Födemes.

A fából készített köpüket idővel a könnyebben kezelhető, gyékényből, vesszőből készített kasok váltották fel. Ezek a méh lakások utánozták a méhek természetes lakhelyét, a tágas belső tereik, és falaik lehetőséget adtak a lépek építésére.

A méhtartás szempontjából fejlettebb területnek számítottak az észak-magyarországi és az erdélyi területek.

A méznyeréshez a méheket ősszel füsttel elpusztították, ahogy akkor mondták levágták. A 17. századtól már egyre több méhészeti szakkönyv látott napvilágot, amelyek a korszerűbb méznyerési módokat ismertették, és népszerűsítették.

A napjainkban inkább dekorációnak használt méhviasz gyertyák egykor a világítás szinte egyedüli alternatíváját nyújtották, továbbá közkedvelt volt a mézből készített márc vagy méhser. A mézeskalácssütők vagy mézesbábosok is nagy sikerrel árusították portékáikat

Installáció: dobogó, fali polc

Kiállított műtárgyak: szalma méhkas, gyertyamártó edény, méhseres kancsó, réz gyertyatartó

A méhek „kidobolása”

A méhészetileg fejlettebb területekről, a 18. század végétől egy új állatbarát méznyerési technika terjedt el. A méhkast aljával felfelé fordítva földbe vert három-négy karó, felfordított kisszék lábai közé vagy földbe vájt mélyedésbe állították. Föléje hasonló bőségű kast borítottak, majd tenyérrrel vagy két kis pálcával ütögették az alsót. A dobolás hatására a méhek rövid idő múlva felmentek a felső üres kasba, így az alsóból a lépet kiszedhették.

A dobolás a paraszti méhészetben a 19. század elejétől vált rendszeresebbé, amelynek hasznosságára, előnyeire az újságok és méhészeti szakkönyvek is felhívták a figyelmet. Ilyen módon – a méhek elpusztítása nélkül – a kasból nyaranként többször is lehetett venni lépes mézet.

A méhek felverésének, kidobolásának módját a 18. század végén a nagykunsgái gazdákat felkereső vándor gömöri méz- és viaszkereskedők már gyakorolták.

8. tábló A tanult méhészek korszaka

A hazai méhészetre ható első méhészeti iskolát Mária Terézia alapította 1770-ben. Ezt követte a Tessedik Sámuel által 1780-ban Szarvason elindított méhészképzés, ahol már a méhek elpusztítása nélkül gazdálkodtak. Nagy változást jelentett, amikor a 19. század második felétől megjelentek az első modern kaptárak.

Az új technikák és a kaptáras tartás elterjedése természetesen nem ment egyik pillanatról a másikra. Hosszú küzdelmes folyamat vette kezdetét, amely a 19. század közepétől a 20. század közepéig tartott.

Az ügy érdekében tanítók, papok, gazdálkodók méhészeti egyesületeket hoztak létre. Itt vitatták meg a fontosabb szakmai kérdéseket, megosztották egymással tapasztalataikat, valamint ezek a társaságok váltak a modern méhészeti módszerek zászlóvivőivé.

Az ember egyszerre a méhek gazdájává vált, télen is gondjukat viselte, etette, itatta őket, betegségeiket kezelte. A kaptáras méhészkedés forradalmi előnye, hogy a méh lakás annak károsodása nélkül felbontható, a lépek roncsolódás nélkül kiemelhetők, a méhcsaládok állapota ellenőrizhető.

9. tábló Méhészeti egyesületek a méhek védelmében

A 19. század második felében sorra alakultak a regionális méhészeti egyesületek, majd 1892-ben megalakult az mai országos egyesület jogelődje az Országos Magyar Méhészeti Egyesület (OMME).

Az egyesületek életében nagy hangsúlyt kapott az oktatás, az új tagok képzése és segítése a modern méhészeti technológiák népszerűsítése. Kunszentmártonban 1920 táján alakult az első egyesület Kunszentmárton és Vidéke Méhészeti Egyesület néven, amely 1927-

től öntött hivatalos formát. A méhészek nagy része politikai rendszerektől függetlenül, azóta is egyesületekbe tömörülve végzi a munkáját.

Az egyesületek életében fontos szerepet játszottak és játszanak ma is a gazdasági érdekek (közös cukorbeszerzések, pályázatok, kedvezmények) de e mellett fontos összetartó erő a közös tevékenység így a méhek szeretete.

A modern méhészeti technikák elterjedését nagyban segítette, hogy az állam egyre komolyabb hangsúlyt fektetett a méhészeti ismeretek oktatására. 1898-ban az országot 7 méhészeti kerületre osztották és bevezették a vándortanítói rendszert.

10. tábló Méhészkedés Kunszentmártonban

A méhtartással kapcsolatos első kunszentmártoni emlékek, a török kori összeírásokból maradtak ránk. A kunszentmártoniak 1567-ben 500 akcse 1579-ben 200 akcse méhkas tizedet fizettek a hódítóknak.

A török idők után készült Pentz féle összeírás a háborúktól leginkább sújtott Nagykunságban nem jegyzett fel méhkasokat, ezzel szemben a Jászságban 646, a Kiskunságban 108 kasról tett említést.

A Nagykunságot ért török kori pusztítás mértékét jól jelzi, hogy a méhkasok száma csupán az 1760-ra érte el a hadak által kevésbé sújtott jász területek mértékét, sőt akkor már meg is haladta azt. Kunszentmártonban 1725-ben csupán ketten, az 1760-ban már 18 lakos foglalkozott méhtartással összesen 69 méhkasal. Ez a szám a későbbi évtizedekben sem nőtt jelentősen a helyi gazdák kevesebb mint 7%-a foglalkozott méhekkel, tevékenységüket csak önellátásra végezték.

Kunszentmártonban a méhtartás mértéke csak a 19. század utolsó évtizedében ugrott meg jelentősen. Míg 1869-ben csupán 39 méhkast addig az 1897. népszámlálás szerint már 467 méhkast tartottak nyilván a településen. Ez a szám a hasonló településekhez képest már kiemelkedőnek mondható. Ebben a fejlődésben helyi méhész egyéniségek is jelentős szerepet játszottak.

Az új méhészeti módszerek az ezzel járó költségek, valamint az analfabetizmus miatt csak szűk rétegekben hódítottak teret. A tanult vagy más néven oksági méhészet első képviselői főleg papokból, tanítókból és a modern technológiák felé nyitott gazdákból kerültek ki. A parasztság nagyobb tömegei még a 19. század végén sem szívesen szakítottak az általuk megszokott elavult módszerekkel.

11. tábló

Szuhányi János (1763–1807)

A modern méhészkedés egyik korai előfutára volt a Jászságban Szuhányi János plébános, aki Jászsalsószentgyörgyön töltött évei (1789–1797) alatt lefordította német nyelvről, majd kiadta méhészeti könyvét. A mű számos újszerű és praktikus eljárást tartalmaz, többek közt a kasok „kidobolását”, amivel a mézhozam elnyeréséhez nem kellett a méheket elpusztítani. Jászsalsószentgyörgyről 1796-ban Kunszentmártonba került, ahol 1807-ig a település plébánosa volt. „*Kedvenc foglalkozása volt a méhészet s írt is egy munkát e címmel: Szorgalmas méhész*” - írta róla Dósa József plébános.

Veress János (1854–1936)

Az erdélyi Nagykászonban született Veress János 1879-ben érkezett Kunszentmártonba, ahol 1921-es nyugdíjba vonulásáig tanítóként, iskolaigazgatóként, újság szerkesztőként jelentős közéleti szereplőnek számított.

Az oktatásban és közéletben betöltött szerepe mellett, a méhészet tekintetében is fontos mérföldkőnek tekinthető a munkássága. Kunszentmártonban úgy emlegették, mint a modern keretes kaptáros méhészet helyi meghonosítóját. Érdemeinek elismeréseként a földművelésügyi miniszter jutalomban részesítette, majd díszoklevéllel tüntette ki.

Installáció: Dobogó, méhkas műtárgy másolatok

Interaktivitás: Beépített füstgép

Kiállított műtárgyak: Tamaskó féle kaptár, viaszolvasztó,

A méhek kifüstölésének szemléltetése kiállításba integrált füstgép segítségével

12. tábló Méhészet napjainkban

Hosszú időnek kellett eltelnie, míg az ember megértette jobban jár, ha a méhek gazdájává válik. A gazdává vált ember gondoskodik a méheknek éleleméről, lakóhelyéről és egészségéről, a méhek ezt hatékonyabb termeléssel hálálják meg.

Napjainkban a magyar méhészek már modern technológiát használnak a termelés során, a nagyobb hozam érdekében egyesek többször is vándoroltatják állományukat, tevékenységüket sokan főfoglalkozásként üzik. Nem ritkák a több száz családból álló kolóniák, amelyek már tisztes megélhetést biztosítanak a termelők számára. Ennek folyamatos gondoskodás és sok munka az ára, amely nagy szakértelmet követel a méhészeketől. A méhészeti ágazatot folyamatosan fenyegetik a különböző méhbetegségek, mezőgazdasági vegyszerezés által okozott károk, amelyet országos méhegészségügyi felelősök igyekeznek kontrollálni.

Magyarországon a méhállomány a világ más területeivel ellentétben folyamatos növekedést mutat. A jó minőségű biztos forrásból származó termelői mézre nagy a kereslet. Sajnos egyes országokban (pl. Amerikai Egyesült Államok) negatív tendenciák is tapasztalhatóak, a nagyüzemi termelés és az egyhangú táplálék miatt a méhek eltűnnek. A rejtélyes folyamatot a kutatók alig pár éve ismerték fel, és a kaptárelhagyás, azaz Colony Collapse Disorder (CCD) néven emlegetik. Sajnos világszerte csökken a méhek száma, jelenleg a kihalófélben lévő fajok közé sorolják őket. Ez alól üdítő kivétel Magyarország, ahol sokkal jobb a helyzet, bár a keleti országokból érkező bizonytalan eredetű rossz minőségű olcsó méz helyi termelőkre gyakorolt káros hatásai már kimutathatóak.

Magyarországon termelik az Európai mézmennyiség közel 10 százalékát. A méhészek jelentős része tagja az Országos Magyar Méhészeti Egyesületnek, amely érdekvédelmi

szervezetként segíti a méhészek gazdasági tevékenységét, támogatja az új szakmai módszerek átvételét és oktatását, ápolja a magyar méhészet hagyományait.

Fontos, hogy tudatosak legyünk a mézfogyasztásban, és csak biztos helyről származó lehetőleg magyar termékek kerüljenek asztalunkra!

Installáció: *próbababa, méhészruha, méhészkeretekbe illesztett fotók, tablók, üveges vitrin, kaptár*

Interaktivitás: *Méhlerázó próba, méhészruha próbálása*

Kiállított műtárgyak: *füstölők, kaptárszolga, műlép készítőprés, keretkészítő*

Éled a kaptár, itt a tavasz

A tavasz beköszöntével a méhész ki sem lát a munkából, a legfontosabb teendő a méhállományok tavaszi átvizsgálása. Ellenőrzi, hogy a családoknak megfelelő mennyiségű élelmiszer áll-e rendelkezésre, megtisztítja a kaptárok alját, megállapítja, hogy a méhcsaládokban van-e párosodott méhanya. Ha nincs, a családot más méhcsaládokkal kell egyesíteni. Ugyanez történik a gyenge családokkal is.

A tavaszi hónapokban lehet megteremteni a családok munkaképességét, felkészülését a rajzásra és gyűjtésre. A méhész bővíti a családokat, a helyigénynek megfelelően behelyezi a kaptárba a lépeket, a közfalakat és egy üres keretet, amelyet herefiasításra szán. Az ebbe épített viaszsejtekbe rakja a méhanya a meg nem termékenyített petéit, melyből hímivarú egyedek, herék kelnek majd ki.

A méhek a kellemes hőmérsékletben gyorsan gyarapodnak, és így a nemzetség is megfelelően fejlődik.

Jó idő esetén már kora tavasszal útra kelnek az első méhek, hogy virágport gyűjtsenek. A virágpor ebben az évszakban rendkívül értékes, hiszen nélkülözhetetlen az utódok táplálásához. Ez az egyik előfeltétele annak, hogy a család tavasszal gyorsan és jól tudjon fejlődni.

A méhész munkája nyáron

A nyár elején a megerősödött családok már javában gyűjtenek, ebben az időszakban zajlik a legfontosabb mézünk, az akácmez pergetése is. A méhész júliusban leginkább napraforgó mézet perget a családoktól.

A méhész július folyamán a méhszurok, más néven propolisz termelését is segíti. A propolisz nagyon fontos, hiszen ez az anyag nyújt védelmet a méhkaptárakban a baktériumokkal, gombákkal és más mikroorganizmusokkal szemben. A propolisz mennyiségének növelésére méhészünk egy ügyes trükköt alkalmaz: úgynevezett propoliszgyűjtő ráccsal fedi le a keretek tetejét. A méhek sem a fényt, sem a huzatot nem kedvelik a kaptárban, így a nyitott részt gyorsan betapasztják saját készítésű tömítőanyagukkal, a propoliszsal.

A méheknek nagy a vízigénye, ezért a méhésznek itatóval kell gondoskodnia a kaptárok folyamatos vízellátásáról.

Felkészülés a téli pihenésre

A méhek betelelése a közelgő hideg évszakra szeptemberben fejeződik be. Erre a hónapra a téli élelemkészletnek beérlelve, lefedve a helyén kell lennie, hogy egy hirtelen bekövetkező lehülés ne veszélyeztesse a méhcsaládok életét. Októberben kerül sor az őszi átvizsgálásra: a méhész ellenőrzi az élelem mennyiségét családonként. Amennyiben az erősebb méhcsaládok kirabolták a gyengébbeket, gondoskodik az élelem egyenlő elosztásáról.

A november az ideális időpont minden olyan dolog megszervezésére, amelyek a korábbi tevékenységek miatt elmaradtak. Ebben a hónapban gondoskodik a méhész például a méz további feldolgozásáról is.

Méhész teendői a téli hónapokban

A méhésznek már őszi végén gondoskodnia kell arról, hogy a méhcsaládok a közelgő telet átvészeljék. A méhekre nagyon veszélyes Varroa atka elszaporodása ellen egy meleg, cukorból és 3,5 % oxálsavból álló vizes oldatot csorgat a méhekre. Méhészünk a téli hónapok során rendszeres időközönként ellenőrzi a kaptárok bejáratait, és eltávolítja az esetleges szennyeződések, hogy a méhek szép idő esetén akadálymentesen kirepülhessenek. Gondoskodik a kaptárok nyugalmáról, jó szellőzéséről és a kártevők elleni védelemről. A hideg évszakok adnak lehetőséget a keretek, az üres kaptárok tisztítására és javítására.

A téli hónapok nyugalma lehetőséget ad a szakmai továbbképzésre is. Az egyesületi rendezvények, továbbképzések főleg erre az időszakra összpontosulnak! A jó méhész holtig tanul!

A méhész teendői méhészkeret keretbe foglalva, modern méhészruha

III. terem

13. tábló Méh–méz–egészség

A méz gyógyító hatásának története több ezer évvel ezelőttre nyúlik vissza. Források szerint, az emberiség már i. e. 2500 körül használta a mézet gyógyászati célokra, elsősorban sebek gyógyítására és könnyebb égési sérülések kezelésére. A népi gyógyászatban szintén előszeretettel alkalmazták a mézet ilyen esetekben, továbbá belsőleg használták torokproblémákra és köhögés ellen.

Napjainkban ismét nagy figyelmet kapnak a természetes gyógymódok, a népi gyógyászat felelevenítése, mivel az emberek egyre inkább törekednek a tudatos életvitelre, melynek szerves részét képezi az egészséges, vegyszerektől mentes táplálkozás, betegség esetén az alternatív, természethez közelebbi gyógymódok alkalmazása. Ebbe az életmódba tökéletesen beilleszthető az apiterápia, mely a gyógyszerek alkalmazásával ellentétben, nem jár mellékhatásokkal.

Világszerte folytatnak kutatásokat a méz és a különféle méhtermékek összetevőinek vizsgálatáról és azok gyógyászati célú alkalmazásáról. Mivel a méhtermékek összetétele nagyban függ a környezeti adottságoktól, legfőképp a növényi forrásoktól, a hordási stratégiáktól és nem utolsósorban a feldolgozási módszerektől, ezért orvosi célú használatuk és szabványosításuk igencsak nehéz feladat.

Tapasztalatok szerint, azonban az apiterápia hatékonyan alkalmazható reumás ízületi gyulladások, porckorong bántalmak, nyaki-felkari idegfájdalom esetén, izomrostgyulladásban, ín- és ínhüvelygyulladásban szenvedőknek, szklerózis multiplex esetén, illetve rákos sejtek szaporodásának gátlására. Az apiterápiás termékek fogyasztása segíti az egészség megőrzését és az immunrendszer erősödését.

Apiterápia: a méhek által előállított termékekkel való gyógyítás. Napjainkban elterjedt apiterápiás termék a méz, virágpor, propolisz, méhpempő, méhméreg és a méhkenyér. Ezek a

méhészeti termékek koncentráltan tartalmazzák a növények hatóanyagait, és a szervezet működéséhez szükséges létfontosságú anyagokat.

Installáció: *alulról megvilágított mézes edény, hatszög alakú polcrendszer, különböző méztípusok*

Különböző méztípusok hatszög alakú polcokon

14. tábló Mézes étel, édes élet

Az emberiség egyik legősibb tápláléka a méz. A gasztronómiában főleg ízesítésre használatos, de befőttek, dzsemek, szörpök készítésére és gyümölcsök tartósítására is kiválóan alkalmazható.

A mézet kezdetben vízzel vagy gyümölcsmusttal keverve fogyasztották. A mézsör és a mézbor az első szeszitalok közé tartozott, később a mézes pálinka is egyre elterjedtebb lett.

A répacukor modern kori megjelenéséig a méz volt az egyetlen édesítőszer, melyből tartós és tápláló sütemény készíthető. A mézeskalácsos mesterség évszázadokon át virágzó volt, a mesterek mézeskalács mellett, mézes italt, mézcukorkát és mézes süteményeket is készítettek.

Manapság számos receptben találkozunk a hozzávalók listáján a mézzel. Gyümölcssaláta, krém, leves, müzli, limonádé, turmix-italok, húsok, zöldségek pikáns ízt kapnak, ha édesítésükhöz mézet használunk. Bármilyen típusú étel elkészítése során használhatunk mézet a cukor helyettesítésére.

Ne csak mézes kenyeret egyél, süss főzz, ízesíts mézzel! Válassz a kihelyezett receptekből és próbáld ki otthon!

15. tábló Mézzel szebben!

A méz jótékony hatását nemcsak a gasztronómiában és a gyógyászatban élvezhetjük, hanem a szépségápolásban is.

Elődeink ugyancsak előszeretettel használtak szépítőszereket, melyek közül jól bevált a mézzel készült pépes borogatás. Úgy tartották kitűnően alkalmazható korai ráncosodásra, szeplő, májfolt ellen, valamint arc- és kézápolóként.

A kozmetikai termékekben a méz, mint természetes nedvességet megkötő anyag van jelen. Emellett a mézben lévő szerves savak között vannak jó hámlatók (tejsav, ecetsav) és hámképzők (citromsav, almasav), melyek a bőr ápolásánál fontos szerepet töltenek be. A tejsavnak pórusösszehúzó tulajdonsága is van, fertőtleníti, illetve szerepet játszik a bőrfelszíni baktériumok szabályozásában, segít a bőr pH értékének optimalizálásában. A mézet masszázs által is szépségünk szolgálatába állíthatjuk. Egy mézes masszázs alkalmával nemcsak értékes hatóanyagokat juttatunk a szervezetbe, hanem a speciális eljárás révén az apró hajszálerek és a pórusok kitágulnak, ami fokozza a vérkeringést és serkenti a salakanyag távozását a szervezetből.

A mézben található ásványi anyagok (kalcium, foszfor, kálium, nátrium, magnézium, vas, alumínium, cink, réz, mangán, króm, bór, lítium, mangán, szilícium, stroncium, ólom) jól hasznosulnak külsőleg alkalmazva is. Hozzájárulnak a szép, egészséges bőr és haj megőrzéséhez.

Installáció: üveges virtin

Interaktivitás: Interaktív fal elfordítható táblákkal rejtett rekeszekkel. Érintőképernyő a kiállításhoz kapcsolódó 13 pontos kvíz feladattal. A program a végén értékel.

Méhtermékek interaktív fala felhajtható táblákkal rejtett fiókokkal.

Érintőképernyő mézes kvízzel, mézkóstoló

Méhtermékek vitrinie